

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

II

MAASTRICHT, 26 januari 1973

REDACTIE: R. Geurts; Dr. P. J. v. Nieuwenhoven;
Prof. Dr. J. K. A. van Boven.
Hoofdredactie: Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn,
Bondefanten 5, Maastricht (tel. 043-12556).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan administratie Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Bogaardenstraat 43, Maastricht. Telefoon 043-15796.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 2,— voor leden f 1,60; dubbelnummers f 3,50 en f 2,75.
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Prof. Dr. J. K. A. van Boven,
Bosquetplein 7, Maastricht.

Secretaris: J. A. M. Heerkens Thijssen.
St. Lambertuslaan 29, Maastricht. Tel. 043 - 16071.

Penningmeester: J. G. H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1973: f 15,— per jaar (gezinscontributie f 17,50). Het maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.

Abonnementsprijs voor verenigingen en instellingen: f 25,— per jaar.

INHOUD:

Mededeling	2	
Verslagen van de vergaderingen	2	
Dr. J. H. M. Hilgers: De achteruitgang van de Orchidaceae in Limburg	4	Foto op de omslag:
J. H. H. de Haan: Het Weerter Bos. III	8	<i>Vlaamse gaaien bij een nest jongen.</i>
Week voor amateurgeologen	pag. III omslag	foto: H. Lehaen
Boekbespreking	pag. III omslag	Foto op blz. 1:
Aankondiging van de maandvergaderingen	pag. IV omslag	<i>Spotvogel op insektenjacht op Engelwortel.</i>
		foto: J. H. H. de Haan

MEDEDELING

De aankondiging van de vergaderingen en excursies, nieuwe leden, boekaankondigingen enz. enz., zullen voortaan op bladzijde III en IV van de omslag te vinden zijn.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN EN VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING

te Heerlen op 9 januari 1973

De heer Bult brengt verslag uit over de waarnemingen van de trek van een aantal roofvogels op de steenberg van sm Wilhelmina te Terwinselen. Ze werden hem doorgegeven door enige jonge leden van de vogelwacht. Dat zo'n verslag op prijs gesteld wordt blijkt uit een overzicht van de „Ornitologische Arbeitsgemeinschaft für Schleswig-Holstein und Hamburg" van 22-XII-'72. Het aantal vaste waarnemers werd dit jaar uitgebreid, zodat gedurende de drukke trektijden bijna dagelijks waargenomen kon worden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat dit jaar meer roofvogels en nieuwe soorten waargenomen werden. In 1973 zal het onderzoek worden voortgezet en men hoopt dat nóg meer waarnemers zich zullen melden, zodat ook andere steenbergen in het onderzoek betrokken kunnen worden. Er werden de volgende soorten gezien:

Buizerd: in het voorjaar werden er 10 ex. gezien, in het najaar maar liefst 74. De najaarstrek begon reeds half augustus, maar het hoogtepunt viel op 10 okt. 13 exempl., 29 okt. 22 exempl.

Wespendief: deze soort werd in het najaar gezien tussen 13 aug. en 10 okt. 60 ex. Hoogtepunt van de trek sept. (bijv. 24 sept. 14 ex., 30 sept. 16 ex.).

Boomvalk: op 30 sept. trok 1 ex. naar het ZO., samen met enige wespensdieven.

Smelleken: op 19 okt. 1 ♀ ex. trekkend naar het zuiden met 1 buizerd.

Sperwer: in maart 1 ex., in het najaar 5 ex. (vooral eind sept. en begin okt.).

Havik: op 19 okt. trok 1 ♂ laag over naar het ZW.

Blauwe kiekendief: op 19 okt. trok een ♀ samen met buizerden naar het westen.

Visarend: op 24 sept. genoot men het voorrecht deze spectaculaire vogel over te zien trekken op misschien 1000 m hoogte, samen met enkele wespensdieven naar het ZW.

Vervolgens houdt de heer Bult zijn voordracht met projectie over de Neusiedlersee een gebied ten zuidoosten van Wenen. Hier raakt het Atlantische klimaat het Centraaleuropese waardoor een grote verscheidenheid van vogels, insecten en plantensoorten voor kan komen. Hiervan laat spreker talrijke fraaie foto's zien. Het gebied ligt op de grens van Oostenrijk met Hongarije. Ook komen er vogels voor die vroeger een veel uitgestreker gebied van Europa bewoonden, maar door de cultuur verdreven werden: bv. ooievaar, lepelaar, zilverreiger, grauwe gans, scharrelaar, bijeneter. Ook de grote trap komt er voor. Deze laatste is een kultuurvlieder, echter daar waar de mens ontbost en er grote, weinig bezochte landbouwgebieden aanlegt, vindt hij een nieuw broedgebied. Van de kleinere soorten noemt spr. nog het paapje en de buidelmees met zijn kunstig gevormd nest. Ook werd nog een ander reservaat bezocht ten noordoosten van Wenen namelijk aan de Tsjechische grens bij de rivier de March.

te Maastricht op 11 januari 1973

Passend voor de eerste vergadering van het jaar richt de voorzitter Prof. van Boven zich in zijn welkomstwoord tot de talrijke aanwezigen met een heilwens voor het nieuwe jaar. De précaire financiële positie van het genootschap is helaas nog weinig veranderd, al behoeft er nog geen reden voor pessimisme te bestaan. Zeer verheugend is het dat ons door de Uyttenboogaart-Eliassenstichting een subsidie van f 2000,— is toegekend ter gedeeltelijke bestrijding van de kosten verbonden aan de uitgave van een

publicatie van de hand van Prof. dr. P. Dessart, hoofd van de entomologische afdeling van het Instituut Royal des Sciences Naturelles de Belgique over een insectengroep uit de Wasmann-collectie, welke zich bevindt in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht. Dan zegt de voorzitter afscheid te moeten nemen van onze penningmeester, de heer P. Wassenberg, die reeds een jaar geleden zijn besluit om af te treden heeft aangekondigd. Vijf en twintig jaar lang heeft hij op voorbeeldige wijze de penningen van het genootschap beheerd, waarvoor wij hem oprechte dank verschuldigd zijn. Het dagelijks bestuur heeft dan ook gemeend deze dank te moeten uitdrukken door de scheidende penningmeester te benoemen tot „lid van verdienste”. Een spontaan applaus onderstreept de instemming van alle aanwezigen. In zijn dankwoord zegt de heer Wassenberg aangenaam verrast te zijn en deze benoeming op zeer hoge prijs te stellen. Als laatste daad geeft hij nog een overzicht van de financiële stand van zaken over het afgelopen jaar, wat helaas met een schuld van rond f 23.000,— werd afgesloten. De kascommissie verklaart de bescheiden accoord bevonden te hebben en stelt voor de penningmeester décharge te verlenen. Aldus geschiedt.

Vervolgens stelt de voorzitter de heer J. G. H. Schoenmaeckers aan de vergadering voor, die bereid is gevonden de moeilijke taak van penningmeester op zich te nemen en heet de nieuwe functionaris van harte welkom en wenst hem veel succes bij zijn werkzaamheden als zodanig. Ook de heer Schoenmaeckers krijgt een warm applaus bij het aanvaarden van zijn nieuwe functie. Hij dankt de vergadering voor het in hem gestelde vertrouwen en verklaart alles te zullen doen om zijn taak zo goed mogelijk te vervullen. De heer Gijtenbeek toont zijn bezorgdheid voor de financiële gesteldheid van het genootschap. De voorzitter zegt dit wel te kunnen begrijpen. De schuld is ontstaan door het uitgeven van een aantal omvangrijke publicaties in 1972. Dit zelfde verschijnsel heeft zich voorgedaan bij het verschijnen van de Avifauna van Limburg door P. A. Hens in 1965, welke publicatie toen f 30.000,— heeft gekost. Ook die schuld

werd toen gedelgd. Hij heeft het volste vertrouwen dat ook de thans ontstane schuld binnen niet te lange tijd zal zijn aangezuiverd.

De Akademia Hayk uit Moskou meldt ons de opname in haar wetenschappelijke registratie in het afgelopen jaar van een drietal met name genoemde artikelen welke in ons maandblad zijn verschenen. Hieruit moge dan de grote belangstelling blijken, die ons blad tot zelfs ver over onze grenzen geniet. De Nederlandse Ornithologische Unie heeft ons verzocht een aantal vogelkundigen in onze provincie te vragen naar hun bereidheid mede te werken bij het tot stand komen van een Nederlandse bijdrage tot het internationale atlasproject. Hiervoor hebben Mej. Blankevoort en de heren Bult en Erkens hun medewerking toegezegd. Veel succes wordt hen hierbij toegewenst.

Br. Virgilius maakt melding van een atlasproject van graafwespen in Nederland en toont een aantal kaartjes waarop vindplaatsen vermeld staan. Opmerkelijk is dat op bepaalde plaatsen geen graafwespen voorkomen, hetgeen verband houdt met de grondgesteldheid en niet zoals aanvankelijk gemeend bij gebrek aan onderzoekers in die delen.

Getoond wordt een fraai voorbeeld van fasciatie bij de Forsythia en gevraagd naar de oorzaak, meent de heer van Geel dat deze in beschadigingen gezocht moeten worden. Ditzelfde verschijnsel zien we nogal eens bij o.a. de es en bij paardebloemen. De heer v. d. Gugten zegt in het hellingbos tussen Bunde en Elsloo planten te hebben aangetroffen die specifiek zijn voor de Ardennen. De heer van Noorden zegt viltmos te hebben gevonden in dit bronnenbos, een plaats die als enige vindplaats in Nederland mag worden aangemerkt. Dit houdt verband met een constante lage watertemperatuur die overeenstemt met die van de Alpen. Br. Thomas Moore vraagt naar de oorzaak van kalkaanslag op stenen in een beekje in dit bos, terwijl dit verschijnsel op stenen in een ander beekje niet ver daarvan verwijderd, niet voorkomt. De kalk is afkomstig van schelpenresten in een van de oligocene kleilagen, die hier in het profiel aanwezig zijn. Deze laag is ondoordringbaar voor het in

de grond zakkend regenwater en bepaalt daardoor het bronniveau in de helling. De schelpenkalk gaat in oplossing onder invloed van het koolzuurgas in het grondwater. Zo gauw dit water met de buitenlucht in aanraking komt, geeft het koolzuurgas af, waardoor de kalk neerslaat als een aanslag op takjes, bladeren, steentjes, enz. Het verschil tussen de beekjes onderling zal gezocht moeten worden in een verschil in kalkgehalte van het bronwater.

De heer Gijtenbeek is het opgevallen dat kokmeeuwen die vroeger 's morgens van Noord naar Zuid langs de Maas trokken, dit de laatste tijd in omgekeerde richting doen. Is dit een wijziging in slaapgewoonte? De heer Kemp zegt hierop dat vroeger bij de berghaven in Born een grote roestplaats van kokmeeuwen was, maar door toenemende scheepsactiviteiten aldaar de vogels geen vaste roestplaats meer hadden en uitweken naar o.a. Itteren, Borgharen en Oost-Eysden. Belgische waarnemers hebben geconstateerd dat zelfs meeuwen overdag langs de Maas tussen Luik en Hoey, 's avonds naar de grote roestplaatsen op Nederlands gebied trekken. Desgevraagd zegt hij dat vlieghoogte van deze vogels afhankelijk is van het zicht. De heer van Noorden treft nogal eens meeuwen op akkers aan. Dit is een normaal verschijnsel, vooral als er pas geploegd is. Men ziet dan dikwijls dat zij de ploeg volgen, daarbij hun nut aantoonend voor het verdelgen van voor de landbouw schadelijke engerlingen etc. Ook op vuilnisstortplaatsen treft men regelmatig meeuwen aan. In verband hiermede merkt de heer Foppen op dat men in Duitsland op deze plaatsen wel meeuwen afschiet, daar men in hen verspreiders van paratyphus ziet.

Aan het einde van de pauze worden nog enige dia's vertoond, waaronder een tweetal bijzonder fraaie van de stinkzwam, waarbij de snelle ontwikkeling werd vastgelegd. Aan het begin van de excursie naar het Natuurstudiepark Haus Wildenrath werd namelijk een foto van deze zwam gemaakt en later op de dag nog eens. Duidelijk is de groei in enige uren tijds te zien. Ook een mooie opname van herfsttijloos, waarbij de bloemen prachtig afsteken in de al kale omgeving, werd getoond.

DE ACHTERUITGANG VAN DE ORCHIDACEAE IN LIMBURG XIII

door Dr. J. H. M. HILGERS

Listera ovata (L.) R.Br. Keverorchis

De keverorchis is in het Krijtdistrict een algemene soort die in vrijwel alle hier voorkomende bossen te vinden is, vooral in de orchideeënrijke eikenhaagbeukenbossen. Soms komt ze ook tot buiten het bos voor, in de bosmantel, de struwelen en zelfs tot in het grasland (Berghofweide).

Buiten het Krijtdistrict vinden wij ze ook in het Lössdistrict (bossen bij Hulsberg), af en toe in het Fluviaatiedistrict en op enkele vindplaatsen in het Subcentreuroopdistrict (Brunsummerheide). In de herbaria van de Wever en Gregoire bevinden zich nogal wat exemplaren die een afwijkend aantal bladeren hebben, bv. 3 of 4 in plaats van 2, of vormen die meer dan de gebruikelijke 5-6 nerven per blad hebben bv. tot 15-18 toe. Deze vormen worden resp. genoemd f. tri- of quadrifolia en f. multinervia. Soms zijn de bladeren ook alternerend in plaats van tegenoverstaand.

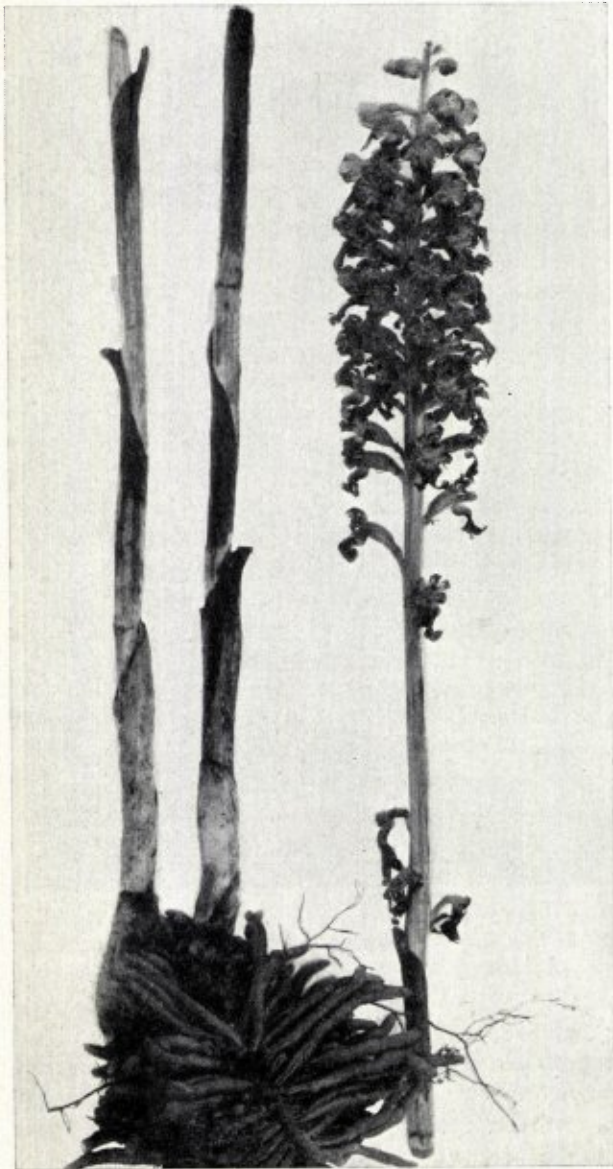
De keverorchis is zo algemeen dat het geen zin heeft alle in Zuid Limburg bekende vindplaatsen in een tabel op te nemen. Globaal geschat zullen er zeker 50-100 verschillende populaties zijn, waarvan sommige populaties uit vele honderden en zelfs duizenden individuen bestaan.

De kleine keverorchis, *Listera cordata*, is volgens de Wever nooit in Zuid Limburg gevonden.

Neottia nidus-avis (L.) Rich. Vogelnestje

Het vogelnestje komt vrijwel alleen in Zuid Limburg in het Krijtdistrict voor, alhoewel het ook wel in de duinen en een enkele keer in het Subcentreuroopdistrict en in het Kempens district aangetroffen is. Volgens de Wever groeit ze hier uitsluitend in loofbossen op kalkhoudende rendzinabodems, met soorten als

Pyrola rotundifolia, *Polygonatum multiflorum*, *Orchis mascula* en andere orchideeënsoorten.

Vogelnestje.

fotoarchief de Wever

Het is een soort van de orchideeënrijke eikenhaagbeukenbossen.

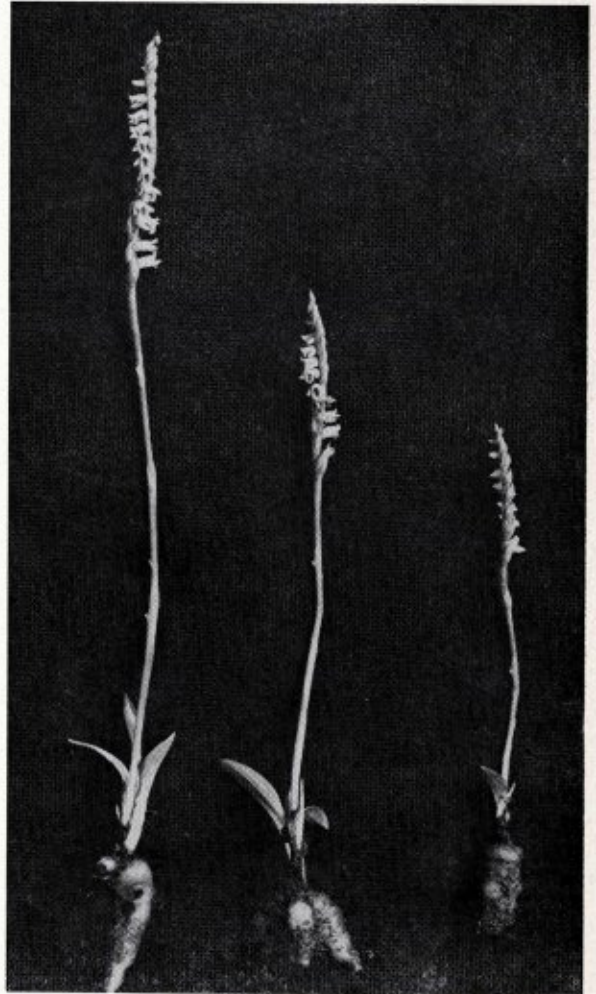
De Wever merkt verder op dat wanneer de „loverlaag” jarenlang niet wordt weggehaald of op een plek teveel op elkaar schuift door wind en andere oorzaken, *Neottia* verdwijnt, zoals onder de grote beuken van Geböschke (Valkenburg), de Biebos en het Sint Jansbos. Ook als de standplaats te nat wordt houdt ze niet lang stand. Hij veronderstelt dat een wortelstok 3-4 jaar in leven blijft en dat deze soort zich hier goed vermeerdert door zaad. In andere landen zou men waargenomen hebben dat ze eenjarig is en dat jonge planten zich ontwikkelen in de oksels der schubben van de wortelstok; ook kunnen zich adventiefknoppen ontwikkelen aan de top der wortels. Kruisbestuiving schijnt ook plaats te vinden.

In Zuid Limburg zijn ca. 25 vindplaatsen van het vogelnestje bekend geweest, waarvan er nu nog 8 met zekerheid bekend zijn en er waarschijnlijk door de moeilijke vindbaarheid nog wel 5 bijgeteld kunnen worden. Deze soort is dus niet zo erg achteruit gegaan als bv. de vele kalkgrasland orchideeën in dit gebied. Ze zal wel standhouden zolang de eikenhaagbeukenbossen hier beschermd worden.

In het herbarium van Gregoire bevindt zich een exemplaar van het Savelsbos te Gronsveld uit 1955, dat *Neottia labia erecta* (Willems) genoemd wordt, maar dat waarschijnlijk een vorm is van *Neottia nidus-avis* die niet zo algemeen meer is, bv. *N. nidus-avis* f. *pallida* of f. *subpleurea* of f. *nivea*, allemaal vormen die de Wever reeds voor deze gebieden beschreef en die in kleur van lichtbruingeel, via zwavelgeel tot wit zijn. De lip van genoemd exemplaar is echter iets afwijkend.

Gemeente	Vindplaats	Laatste opgave
Maastricht	1. St. Pietersberg, Caestert	Gregoire. 1939. Mientjes, 1968 (Nat. hist. Mndbl. 57 152).
	2. Canne	De Wever. 1928.
Gronsveld	3. Riesenbergr	Gregoire. 1939.
	4. Trichterbos	Gregoire. 1939.
	5. Eckelrade langs weg (Savelsbos?)	Vluggen van Staatsbosbeheer. 1966. 14 ex.

Valkenburg	6. Oombos, Gerendal	Van Loo van Staatsbosbeheer. 1966. 11 ex.
	7. Gerendal (2 aparte plaatsen)	Van Loo van Staatsbosbeheer. 1966. 4 ex. en 11 ex.
	8. Schaersberg onder de hermitage	De Wever. 1928. Veel. Ook nu nog aanwezig?
	9. Biebos	De Wever. 1928.
	10. Sint Jansbos	De Wever. In 1924 nog veel, na 1930 zeldzaam geworden.
	11. Geböschke	De Wever. Herb. ex. 1909.
	12. Sousberg	De Wever. 1928.
Wylre	13. Keuteberg	Van Loo van Staatsbosbeheer. 1966. 5 ex. in fijnsparbosje.
	14. Gronzeledel	Gregoire. 1939.
	15. Stokkembos	De Wever. 1928. Ook nu nog aanwezig?
	16. Wylrebossen	De Wever. Herb. ex. 1945.
	17. Beritzenhoven, Dolsberg	Van Loo van Staatsbosbeheer. 1966, 3 ex. In 1959 zeer veel.
Gulpen	18. Ozebos	Gregoire. 1939.
	19. De Bek	Dijkstra. 1966, 3 ex.
Eis-Wittem	20. Bij Kasteel Goedenraad	Gregoire. 1939.
	21. Eiserbos	Gregoire. 1939. Nog aanwezig?
	22. Epen	De Wever. 1928. Nog aanwezig?
	23. Mechelenerbos	De Wever. 1928. Nog aanwezig?
Vaals	24. Lemiers	De Wever. 1928.
	25. Mamelisbos	De Wever. In 1931 nog 2 ex.

Exemplaar van de herfstschroeforchis, door dr. de Wever inder tijd te Klimmen gevonden en gefotografeerd. Bij het grootste exemplaar ziet men duidelijk de nieuwe rozet naast de bloei-stengel.

fotoarchief de Wever

Spiranthes spiralis (L.) Chevall. Herfstschroeforchis

De herfstschroeforchis is buiten Zuid Limburg ook aangetroffen in duinstreken bv. op Goeree. Het is altijd een zeldzame soort geweest, die in Zuid Limburg

nog op één plaats voorkomt en wel op de Berghofweide te Wylre, waarin in 1966 door van Loo ca. 300 ex. werden geteld, evenals het jaar daarvoor door Hilgers, Colaris en van Driel. Deze vindplaats werd door de Wever in 1913 reeds vermeld en hij spreekt van jaren waarin ca. 300 ex. geteld werden, maar

ook van jaren met slechts enkele individuen. Meer gegevens over deze vindplaats zijn gepubliceerd door Bruna, bioloog en kenner van de Zuidlimburgse flora (Natuurhist. Mndbl. 1968, 57: p. 32-35; 1972, p. 61). Daar in deze artikelen uitgebreid ingegaan wordt op de oecologie van deze soort beperk ik mij tot de opmerking dat ze op de Berghofweide vooral voorkomt op lössleem (ook wel op kleefarde en rendzina) in een grasland op een helling, die op het zuiden geëxponereerd is.

In totaal zijn er 7 vindplaatsen opgegeven van deze soort voor Zuid Limburg, waarvan er dus nu nog 1 over is met ca. 300 ex.

Gemeente	Vindplaats	Laatste opgave
Maastricht	1. St. Pietersberg	De Wever. In 1920 nog ca. 50 ex. In 1928 nog 3, daarna door verzamelaars uitgeroeid.
Hulsberg	2. Gemeentehei	De Wever. In 1912 door ontginning verdwenen (op kalkhoudende löss boven de kiezel in grasheide).
Klimmen	3. Park bij Genhüske	De Wever. 1 ex. 1914. 2 ex. in herb. 1900.
	4. Karstraat	De Wever. Begin van de eeuw. Op krijthelling in grasland.
	5. Retersbeek	De Wever. 4 herb. ex. 1900.
Wylre	6. Berghofweide	Van Loo van Staatsbosbeheer. 1966. 289 ex.
Gulpen	7. Weide bij kasteel Neuborg	Bruna. Voor 1945.

Hammarbya paludosa (L.) O. Kuntze. Malaxis

Volgens de flora van Heukels en van Ooststroom komt *Malaxis* voor in zeggetrilvenen, hoogveenpoelen, in het brakke gebied in veenmosrietland, soms in vochtig grasland op humeuze grond en ook in duinvalleien. In het Hafdistrict is ze vrij algemeen, in de andere districten zeldzaam.

In Limburg is ze aangetroffen in het Subcentreuroop district en wel op de Brunsummerheide o.a. nabij Schinveld in het zg. Leuffenderveen. De Wever vermeldt dat ze voor 1900 hier algemeen voorkwam in een sphagnumveen. Uit 1929 stamt dan nog een herbariumexemplaar van de Rimbürgerweg in Brunssum, waar ze in dat jaar verdween door ontginning. In de andere districten van Zuid Limburg is ze nooit gevonden.

In Midden Limburg schijnt ze bij Echt voorgekomen te zijn in het Bolven (omstreeks 1902), terwijl ze door de Wever ook nog bij Weert waargenomen is. Waarschijnlijk is *Hammarbya paludosa* in 1929 in Zuid Limburg voorgoed verdwenen.

Gemeente	Vindplaats	Laatste opgave
Schinveld	1. Leuffenderveen	De Wever. Ca. 1900. In sphagnumveen.
Brunssum	2. Rimbürgerweg	De Wever. Herb. ex. 1929. In sphagnumveen.

Naschrift van de redactie:

Met deze aflevering XIII loopt de reeks artikelen over de achteruitgang van de orchideeën in Limburg ten einde. De artikelen zijn te vinden in Jrg. 56, 1967, I, blz. 138; Jrg. 57, 1968, II, blz. 195; Jrg. 58, 1969, III, blz. 7; IV, blz. 30; V, blz. 47; VI, blz. 78; VII, blz. 135; VIII, blz. 172; Jrg. 59, 1970, IX, blz. 82; X, blz. 113; Jrg. 61, 1972, XI, blz. 14; XII, blz. 54; XIII, Jrg. 62, 1973, blz. 4; de artikelen zullen tot één overdruk gebundeld worden en aan het Natuurhistorisch Museum verkrijgbaar zijn. Nadere opgave volgt.

In de loop der jaren zijn op- en aanmerkingen benevens aanvullingen op deze artikelen-reeks bij de redactie binnengekomen. Het ligt in de bedoeling deze reacties in de eerstvolgende maandbladnummers te publiceren.

HET WEERTER BOS

door J. H. H. DE HAAN (Weert)

III. De avifauna (tweede stuk)

Onlangs kwam ik in het bezit van het Rapport betreffende een door de Afdeling Eindhoven van de K.N.N.V. in het voorjaar 1972 in het Weerter Bos ingesteld onderzoek betreffende de daar voorkomende broedvogels; het werd mij door hen ter beschikking gesteld, waarvoor ik zeer erkentelijk ben.

Aan dit onderzoek werkten mee mevr. van Deursen en de heren J. Bakker, R. Bossong, A. Knuyt, Th. Lammers, J. Meyer, D. Nijman, H. Overstegen, G. Siteur, M. van Staveren, E. de Vries en E. van Witsen, die daartoe het Limburgs gedeelte van het Weerter Bos, zoals het enerzijds begrensd wordt door de E.9 en anderzijds door de Bolderdijk, Nederweert hadden verdeeld in zes aaneensluitende vakken, waarvan ieder deel, door twee resp. door drie der genoemde deelnemers op de daarin voorkomende broedvogels werd geïnventariseerd.

Het resultaat van dit onderzoek is voor onze lezers zonder meer interessant en past alleszins in het kader van deze publicatie.

Uit veiligheidsoverweging ten aanzien van de vogels, wordt echter alleen het geïnventariseerde totaal van iedere soort vermeld, dus niet per vak gespecificeerd, zoals het rapport dit in zijn volledigheid wél vermeldt.

Voor een goed begrip wil ik er nog eens op wijzen, dat het de opzet van deze publicatie is een overzicht te geven van o.m. het vogelleven in het gehele Weerter Bos, zoals dit historisch gegroeid is, dus ook inclusief het op Brabants gebied gelegen gedeelte.

Het Rapport handelt speciaal over de broedvogels, terwijl in mijn uiteenzetting tevens de belangrijkheid van het Weerter Bos als verblijfplaats en voedselbron voor trek- en zwerfvogels naar voren wordt gebracht.

Zulks neemt echter niet weg, dat het op de eerste plaats de broedvogels zijn, welke in de levensgemeen-

schap van een bepaald gebied een vooraanstaande rol spelen en die de natuurhistorische waarde daarvan voor een niet onbelangrijk deel mede bepalen.

Broedvogel-inventarisatie WEERTER BOS. Voorjaar 1972

Soort	Totaal per soort	Soort	Totaal per soort
Wilde eend	8	Nachtegaal	33
Buizerd	2	Roodborst	153
Boomvalk	1	Sprinkhaanrietzanger	9
Torenvalk	8	Kleine Karakiet	1
Korhoen	4	Bosrietzanger	2
Patrijs	3	Spotvogel	2
Fazant	37	Zwartkop	120
Waterhoen	5	Tuinfluit	57
Scholekster	1	Grasmus	60
Kievit	27	Braamsluiper	1
Watersnip	5	Fitis	296
Wulp	9	Tijftjaf	204
Grutto	8	Goudhaantje	10
Holenduif	7	Vuurgoudhaantje	3
Houtduif	76	Grauwe Vliegenvanger	1
Tortelduif	49	Koolmees	70
Koekoek	17	Pimpelmees	61
Ransuil	8	Zwarte Mees	44
Nachtzwaluw	1	Kuifmees	9
Groene Specht	13	Matkopmees	75
Grote Bonte Specht	11	Staartmees	21
Zwarte Specht	2	Boomkruiper	2
Boomleeuwerik	2	Geelgors	60
Veldleeuwerik	18	Rietgors	5
Boerenzwaluw	20	Groenling	6
Huiszwaluw	4	Kneu	36
Boompieper	39	Goudvink	12
Graspieper	3	Vink	54
Witte kwikstaart	8	Ringmus	38
Winterkoning	123	Spreeuw	28
Heggemus	29	Wielewaal	15
Grote Lijster	24	Zwarte Kraai	4
Zanglijster	63	Kauw	7
Merel	133	Ekster	7
Roodborsttapuit	8	Vlaamse Gaai	37
Gekraagde Roodstaart	1		
Totaal 71 soorten			2320

Intussen geven deze waarnemingen er aanleiding toe om het broeden van het Vuurgoudhaantje, *Regulus ignicapillus* (Temminck), aan mijn uiteenzetting toe te voegen. Deze vogel geldt voor Nederland als een zeldzaam voorkomende broedvogel. De Avifauna van Noord Brabant spreekt van een voor die hele provincie geschatte hoeveelheid van 15 broedparen. Hens vermeldt hem in zijn Avifauna van Limburg als een locale broedvogel in klein aantal, speciaal voor het zuiden van de provincie.

Ook kan ik hier nog aan toevoegen het voorkomen van 4 exemplaren van het Baardmannetje, *Panurus biarmicus* (Linnaeus) op 12 november 1972 in het riet bij „De Kievit”, waargenomen door de heren P. Spreuwenberg, G. van Mierlo en A. en J. Tillemans te Weert. Sinds 1965 heeft het Baardmannetje zich vanuit de vanouds bekende broedplaatsen in Oost Flevoland en het Zwarte Meer verspreid, terwijl in de herfst- en wintermaanden ook uitgesproken zwerfverschijnselen werden geconstateerd, waaraan hun aanwezigheid hier vermoedelijk wel toe te schrijven is.

Ofschoon de Spotvogel, *Hippolais icterina* (Vieillot), zich op enkele plaatsen van dit uitgestrekt loofbos laat horen, voelt hij zich kennelijk toch meer agetrokken tot het parklandschap, dat hier in beperkte mate aanwezig is. (zie foto blz. 1)

Evenals elders in ons land en in België komen hier de Tuinfluiter, *Sylvia borin* (Boddaert), de Zwartkop, *Sylvia atricapilla* (Linnaeus) en de Grasmus, *Sylvia communis* Latham, van vrij talrijk tot zeer talrijk voor. Het inventarisatierapport biedt voor het Weerter Bos een overeenkomstig beeld en met resp. 57, 120 en 60 broedparen in totaal dus 237, maken deze drie soorten dan ook nagenoeg 10% uit van het hele bestand uit.

Zo bezien spannen echter de Fitis en de Tjiftjaf met tesamen 500 paren, verhouding 3 : 2; met 21% van het totaal verreweg de kroon, waarvoor de respectievelijke biotopen van vele laaggroeiende heesters en

gemengde bossen met sterke ondergroei wel verantwoordelijk zullen zijn.

De Braamsluiper, *Sylvia curruca* (Linnaeus), met zijn verborgen levenswijze, – waarop zijn naam ook duidt, – maakt het niet steeds makkelijk om hem te observeren; zulks temeer daar hij nogal wat overeenkomst heeft met de grasmus; de zang geeft dan echter wel uitkomst. Recente waarneming: 25 april '72.

De lijstersoorten voelen zich over het algemeen in en bij het Weerter Bos wel zeer op hun gemak.

Kramsvogels, *Turdus pilaris* Linnaeus, ziet men er in voor- en najaar soms in troepen van honderden bijeen aan het fourageren in de weilanden en boomgaarden; in '71 waren nog op 15 april enige troepen te zien op de weilanden bij de Grashut.

Op 25 oktober '72, toen tegen het invallen van de duisternis mist kwam opzetten, kwamen ze uit het noorden en het westen massaal het Weerter Bos binnenvallen en streken neer in de vele populieraanplantingen; later zochten ze tussen de daaronder aanwezige ruige begroeiing voedsel. Maar enkele bleven in de bomen achter en lokten de nakomers met hun karakteristieke roep. Zo groeide de massa steeds maar weer aan!

Ook na het luwen van de storm van 13 november '72, waren ze 's-anderdaags weer met honderden aanwezig op de weilanden in en om het Weerter Bos. Bij sneeuw en ijs verhuizen ze vaak massaal naar zuidelijker gebieden.

Paartjes van de Grote Lijster, *Turdus viscivorus* Linnaeus, kan men reeds in toenemende mate vroeg in het voorjaar overal in de weilanden zien rondlopen. Ze houden van veel levensruimte en veggen het bos in de omtrek van hun nest en de voedselplaatsen van andere vogels schoon.

Voor hun nestbouw zoeken ze graag de langs de bossen gelegen boomgaarden op; maar die daarin terecht komen behoren tengevolge van de vele spuitrijen wel tot de minst gelukkigigen. Milde dagen in de winter ontlokken hen soms wel een lied, waarmee ze bij gunstige weersomstandigheden wel eens in het bos de kerstdagen opluisteren.

De Zanglijster, *Turdus philomelos* Brehm, komt van oudsher hier in een behoorlijk aantal voor zowel als stand- en als trekvogel. Het Weerter Bos heeft veel zanglijsters voor de kooivogelvangst geleverd. Daarom werden dan de bijna vlugge jongen uit het nest genomen en opgefokt. Als ik mij nu baseer op het aantal zangposten dan geloof ik niet dat deze soort hier in de loop der jaren erop achteruit is gegaan. Het inventarisatierapport spreekt van 63 broedparen en wel voor de zes onderscheidelijke vakken: 19, 29, 8, 5, 2, 0, waarbij ook hier zoals begrijpelijk, de voorliefde voor een bepaald onderdeel van dit complex tot uitdrukking komt. Hier speelt het plaatselijk aanwezige voedsel een grote rol. Huisjesslakken zijn voor de zanglijster bepaald een lekkernij. Ik heb dat vaker kunnen constateren op een door het bos lopende verharde weg. De slakkenhuizen waarmede de vogels kwamen aanvliegen, werden met een paar slagen van boven open gepikt en dan werd er met een ruk de slak uitgetrokken, vervolgens krachtig enige malen tegen de grond geslagen en zo vlot naar binnen gewerkt.

Nauwelijks heeft de herfst officieel zijn intrede gedaan of de Koperwieken, *Turdus iliacus* Linnaeus, verschijnen hier, aanvankelijk nog in kleinere troepjes, aan de rand van het bos. Ze zijn kennelijk dol op bessen en de vele in Midden Limburg aangelegde aspergevelden oefenen een grote aantrekkingskracht op hen uit. Het duurt dan ook niet lang of grotere troepen van soms honderden exemplaren zie ik hier in de nabijheid van het bos bijeen. Ze fourageren dan hier wel enkele dagen, maar trekken weer spoedig weg naar hun winterkwartier in West- en Zuid Europa. Grotere vluchten waren er o.m. aanwezig op 23 oktober '70 en 25 oktober '72. De eerste zag ik vorig jaar op 11 oktober '72 bij „De Kievit” aan de Bolderdijk. Dit zijn echter voor deze soort geen uitzonderlijk vroege data, want er zijn wel enkele waarnemingen van begin september bekend.

Beflijster, *Turdus torquatus* Linnaeus, van deze heb ik slechts één waarneming in het Weerter Bos en wel

die op 17 april 1947. Gezien de elders om Weert in de loop der jaren aangetroffen exemplaren dezer soort wil het mij voorkomen, dat deze enkele waarneming toch niet maatgevend is.

Merels, *Turdus merula* Linnaeus, waren er anders in het Weerter Bos genoeg! Op 13 maart '72 verschenen ze plotseling op de weilanden in een groot aantal. Ze fourageerden ijverig uren lang of ze uitgehongerd waren en ze verplaatsten zich de een na de ander, echter zonder het verband te verliezen, van de ene weide naar de andere in oostelijke richting. 's-Anderdaags waren ze alle weer verdwenen. Het was opvallend, dat de troep in hoofdzaak uit mannetjes was samengesteld.

Overigens zijn ze hier in dit bos in een zeer behoorlijk aantal standvogel. Men ziet ze overal op bospaden waar deze met heesters zijn omzoomd en door loofhout zijn omgeven. Ze broeden in dit uitgestrekt gebied in groot aantal. Het rapport spreekt voor het geïnventariseerde gebied van 133 broedparen.

Het biotoop van de Tapuit, *Oenanthe oenanthe* (Linnaeus) wordt in hoofdzaak gevormd door heidevelden; vooral daar waar op de heide werkzaamheden worden uitgevoerd en heideplaggen gekeerd en over elkaar gestapeld liggen. Het was vroeger in de wijde omgeving van Weert een tamelijk gewone broedvogel, maar thans is het broeden dezer soort hier een zeldzaamheid geworden. Op de trek ziet men ze bij het Weerter Bos nog vrij geregeld. In hoofdzaak langs en op wegen in open landschap, waar de zandlaag nog ongerept aan de oppervlakte treedt en in de berm vaak ook nog iets van de oorspronkelijke heidevegetatie overgebleven is. Zo waren er o.m. op 29 april '69 1 ex., 2 sept. '70 5 ex., 13 april '71 4 ex. ter plaatse aanwezig. Een mogelijkheid tot broeden is er in '72 in dit gebied toch wel geweest. Op 19 mei '72 zag ik nl. een paartje dat zich in het Weerter Bos ophield bij een nieuw aangelegd dijklichaam voor de overgang van de E9 over de spoorweg. Daar stak een stuk buis uit het talud, waarop het wijfje zat en van daaruit in de

omgeving fourageerde. Ook een week later waren ze nog ter plaatse aanwezig; omtrent de afloop ben ik onkundig.

Hoewel aan het Paapje, *Saxicola rubetra* (Linnaeus) in het Weerter Bos als broedplaats eigenlijk alles geboden wordt, dat men tot zijn biotoop zou kunnen rekenen, is zijn voorkomen hier bepaald niet overvloedig. Weilanden ten dele omzoomd met hakhout en draden van afrasteringen, die als observatieposten worden gebruikt zijn bij deze vogels erg in trek. Maar van een broedgeval in dit gebied is mij in de laatste jaren niets meer gebleken. Recente waarnemingen: 1 mei '72 1 ex., 1 sept. '72 2 ex.

Voor de Roodborsttapuit, *Saxicola torquata* (Linnaeus), ligt de situatie gunstiger; het rapport spreekt van 8 broedgevallen in het inventarisatiegebied. Daar buiten zag ik in de broedtijd nog 5 paren, die druk aan het fourageren waren. In '71 zag ik het eerste paartje op 30 maart; in '72 op 14 maart.

Opvallend weinig komt de Gekraagde Roodstaart, *Phoenicurus phoenicurus* (Linnaeus) voor; 24 maart '72 zag ik het eerste exemplaar, op 15 aug. nog een exemplaar op een mij reeds enkele jaren bekende broedplaats.

Op 9 juli '71 zag ik een Zwarte Roodstaart, *Phoenicurus ochruros* (Gmelin) bij een tegen het bos aan gelegen hoeve. Vroeger toen de kern van de stad binnen de grachten nog veel tuinen en oude schuren bevatte, waren daar nogal wat broedgevallen. Maar na, zo ongeveer 1920, is dat sterk afgenomen.

We hebben reeds gezien hoe de broedplaatsen van de Nachtegaal, *Luscinia megarhynchos* Brehm hier in vroegere tijden zodanig in de belangstelling stonden, dat er te hunner bescherming wachtposten werden uitgezet. Als er thans in '72 hier 33 zangposten werden vastgesteld en mij ook het broeden bekend is bij het ven nabij Bakewell en verder bij De Kievit, dan is dat alles bij elkaar toch nog een zeer verheugend aantal. Ook elders om Weert zijn nog op verschillende plaatsen door nachtegalen goed bezette broedplaatsen aanwezig.

De Blauwborst, *Cyanosylvia svecica* (Linnaeus), broedt nog geregeld in het gebied bij de Bolderdijk. Vroeger toen het Weerter Bos nog veel meer drassige plekken had zagen we deze soort ook nog in de kern van het bos, maar de veel aangelegde afwateringen hebben daar wel een einde aan gemaakt.

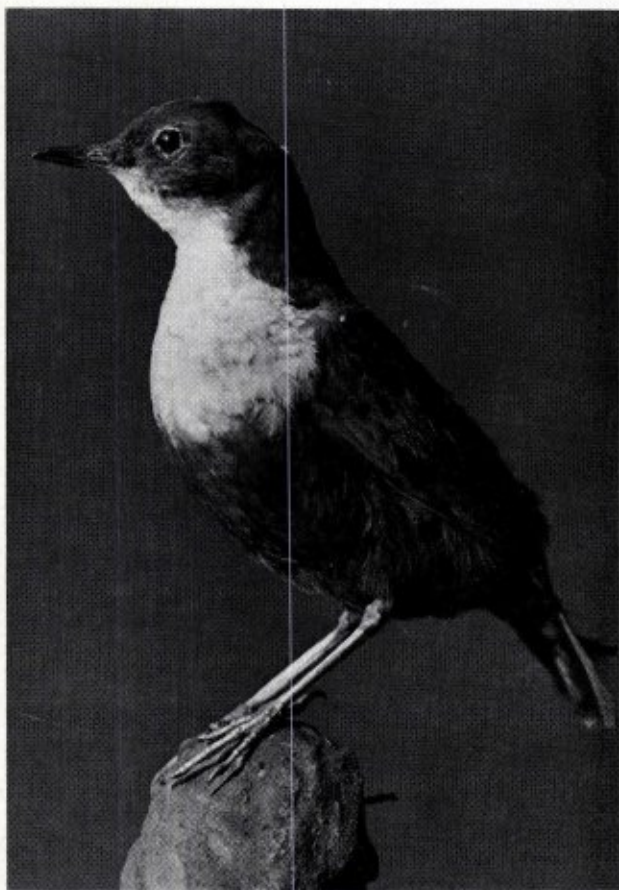
De Roodborst, *Erithacus rubecula* (Linnaeus) is weer op een heel ander biotoop ingesteld en is hier ook steeds in grote getale aanwezig geweest. Ze zijn het hele jaar door te zien, maar er zijn er ook die duidelijk weg trekken. In het voorjaar ziet men dan weer grotere aantallen. Zo waren er op 24 maart '72 opvallend veel roodborsten aanwezig.

Van de Heggemus, *Prunella modularis* (Linnaeus), die overal tot zelfs in de stadstuintjes bij woningen broedend in heesters kan worden aangetroffen, konden in het bos 29 broedparen worden vastgesteld. Ook de Winterkoning, *Troglodytes troglodytes* (Linnaeus), heeft het er, gezien 123 vastgestelde broedplaatsen wel naar de zin. Zowel op open plekken als in het dichte bos, met ruige ondergroei kan men ze aantreffen. Op kapplaatsen, waar stammen en takken blijven liggen vormen deze voor de winterkoning een geliefkoosde verblijfplaats.

Het aantreffen van een Waterspreeuw, *Cinclus cinclus* (Linnaeus), in het Weerter Bos mag wel tot een der zeldzaamste waarnemingen voor dit gebied worden gerekend. Lammers deelde mij mede, dat op 7 mei '72, tijdens een excursie van de afdeling Son van de KNNV. door meerdere deelnemers, o.a. de heer Hans Overstegen uit Son, een waterspreeuw gedurende enige minuten werd waargenomen. Ter plaatse is in de waterloop van de Oude Graef, door het aanbrengen van een lage stuw een kleine waterval gevormd, waar neergelegde keien het uitschuren van de beekbodem moeten voorkomen.

Daar houden zich steeds veel aandrijvende organismen, insecten, berrmpjes en stekelbaarsjes op en vermoedelijk heeft deze plaatselijke voedselrijkdom de waterspreeuw aangetrokken en daarmee enige tijd aan deze plaats gebonden. Hoewel volgens de Atlas

van de Vogels in België daar ongeveer 1200 broedparen zijn, speciaal in Hoog België, behoort deze vogel in ons land toch tot de zeer zeldzame gasten. Zuid Limburg, Nijmegen en de Achterhoek hebben in de loop der jaren ook enkele broedgevallen gekend.

Waterpreeuw, *Cinclus c. aquaticus* Bechstein.

foto praep. J. H. H. de Haan.

Op de in het bos gelegen boerderijen komt ook de Boerenzwaluw *Hirundo rustica* Linnaeus, voor. In de trektijd fourageren soms vele exemplaren dezer soort laag over het bos vliegend. In '72 zag ik er

de eerste boerenzwaluwen bij de broedplaats op 12 april.

De Huiszwaluw, *Delichon urbica* (Linnaeus), die toch nog altijd een talrijke broedvogel kan worden genoemd, werd hier in het inventarisatiegebied in een viertal paren aangetroffen. Bij een tegen het Weerter Bos gelegen boerderij bewoond door de familie Borsboom, bevindt zich verder een voor deze soort behoorlijk grote kolonie.

De bewoners van het pand bieden aan deze vogels reeds meerdere jaren zoveel als dat mogelijk is, gelegenheid tot broeden. Bij het begin van het broedseizoen vinden daar normaal 20 tot 25 paartjes gelegenheid om er hun nest te bouwen. Tegen het einde van het broedseizoen, begin oktober, heeft dan de kolonie het aantal van 50 nesten bereikt. We moeten er rekening mee houden, dat bij de huiszwaluw twee broedsels en zelfs ook drie per jaar voorkomen. 24 april '72 zag ik de eerste huiszwaluwen bij de Grashut.

Van de Oeverzwaluw, *Riparia riparia* (Linnaeus), zijn praktisch gedurende het hele broedseizoen exemplaren boven het E9-bassin waargenomen, zonder dat de broedplaats kon worden vastgesteld. Ze vlogen af in de richting van Hugten en in die buurt moeten dan wel enkele paren hebben gebroed.

De Gierzwaluw, *Apus apus* (Linnaeus) vertoont zich boven het Weerter Bos in de zomer vooral tijdens perioden met koude en vochtige weersomstandigheden. Dan komen ze daar soms in grote getalen fourageren in hoofdzaak boven de boswegen vliegend langs de toppen der dennen waar de daar gecumuleerde warmte eerst langzaam wordt vrij gegeven. Daarvan trachten dan ook de insekten te profiteren, waar dan op hun beurt de gierzwaluwen blijkbaar bij intuïtie op afkomen. Dit zelfde verschijnsel kunnen we ook onder gelijke weersomstandigheden bij tijd en wijle boven de Groote Peel waarnemen. Ze verdwijnen dan in die periode helemaal uit het stadsbeeld; 1 mei '72 zag ik de eerste drie exemplaren.

WEEK VOOR AMATEUR-GEOLOGEN 23-28 april 1973

In de Volkshogeschool Valkenburg vindt gedurende de Paasweek 1973 een werkweek plaats voor amateur-geologen en andere in het onderwerp geïnteresseerden.

Deze week wordt door de Volkshogeschool georganiseerd in samenwerking met het NIVON te Amsterdam en met de Rijksgeologische Dienst (Geol. Bureau) te Heerlen.

Het algemene thema van de week is: „de samenhang van de geologische situatie en het menselijk bestaan”. Er is wel geen streek in Nederland waar deze samenhang markanter maar ook tragischer naar voren komt als Zuid-Limburg.

Voor de amateur-geologen is Zuid Limburg een „dorado” om zijn gevarieerde bodem en de interessante fossielen en gesteenten. Daarom is o.a. in samenwerking met het Geologisch Bureau te Heerlen een zeer afwisselend programma opgesteld waarin naast inleidingen over de geologie van Zuid Limburg ook voldoende ruimte is voor onderzoek bij afgravingen in de omgeving. Verder worden door een deskundige de theorieën van de geoloog-theoloog Teilhard de Chardin aan de orde gesteld en bediscussieerd.

Op het programma staan verder twee ekskursies nl. een naar de Oostelijke Mijnstreek in verband met de herstruktureringproblematiek en een naar Moresnet-Bleiberg-Epen-Gulpen-'t Rooth in verband met de samenhang van geologie met wonen en leven van mensen.

Inleidingen over de Samenleving en Geologie in de prehistorie en over de praktische verwerking van geologische vondsten vormen samen met de andere programma-onderdelen een leerzaam geheel.

De kosten van de week bedragen f 122,50 per persoon, hierin is *alles* begrepen (verblijf, 2 bus-excursies, kursusgeld enz.). Voor studerenden bedraagt de prijs f 105,—. Nadere inlichtingen en gedetailleerd programma verkrijgbaar bij *Volkshogeschool Valkenburg, Postbus 50, Valkenburg. Tel.: 04406-5353.*

BOEKBESPREKING

W. F. Alleyn, L. M. J. van den Bergh, S. Braaksma, Mr. Th. J. F. A. ter Haar, D. A. Jonkers en Drs. J. van der Straaten: „*Avifauna van Midden-Nederland*”; Van Gorcum & Comp. N.V., Assen, 520 blz., 39 foto's, vele verspreidingskaarten en 4 uitslaande gekleurde kaarten, prijs: f 45,—

Een legertje vrijwilligers heeft binnen de Vogelwerkgroep Midden-Nederland gegevens verzameld voor deze publicatie waarvan de genoemde auteurs de eindredactie vormen.

Na voorwoord en inleiding wordt de inventarisatie methode beschreven: de regio Midden-Nederland werd opgesplitst in 400 gebieden welke tussen 1967 en 1970 minstens 1 broedseizoen geteld werden. Tevens is er literatuur- en dagboekonderzoek verricht om gegevens uit het verleden te verkrijgen. De indeling in telgebieden geschiedde mede aan de hand van de verschillende landschapstypen, die in het volgende hoofdstuk de revue passeren.

In het belangrijkste hoofdstuk (430 blz.) wordt een diepgaand overzicht gegeven van status en aantal van alle 310 in Midden-Nederland waargenomen vogelsoorten. De grote verdienste van het werk is dat voor de gehele, ruim 2000 km² grote regio op uniforme wijze exacte cijfers — en geen vage aanduidingen — verkregen zijn. Hoewel er aan elke inventarisatiemethode bezwaren kleven is het mogelijk om in de toekomst zo'n telling voor (een deel van) de regio te herhalen om afname of eventuele toename van soorten te constateren, terwijl ook vergelijking mogelijk is met gebieden elders, die op gelijke wijze geteld zijn.

Naast het misschien dorre cijfermateriaal zijn er allerlei leuke dingen te ontdekken, met name op de verspreidingskaarten, zoals het elkaar aanvullen en uitsluiten van bepaalde vogels (bijv. geel- en rietgors). Aan dit soort beschouwingen is in het afsluitende hoofdstuk „vogels als wegwijzers in het milieu” extra-aandacht besteed.

Dit is een boek dat ook de aandacht van de vogelwaarnemer buiten Midden-Nederland verdient en waarin groepen natuur- of vogelbeschermers, die voor de taak gesteld worden om met „harde” cijfers de waarde van een natuurgebied, dat ten offer dreigt te vallen, aan te tonen, praktische tips kunnen vinden.

H.B.

De Nederlandse musea, uitgegeven in opdracht van het ministerie van CRM door de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage. f 15,20.

Volledige documentatie over musea en particuliere verzamelingen; gegevens over directies, inhoud, gidsen, entreprijzen enz.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht zullen op donderdag 1 februari om 20.00 uur in het Natuurhistorisch Museum de heren P. C. M. Rademakers en P. J. Felder spreken over de resultaten en conclusies betreffende de opgraving van pré-historische vuursteenmijnen te Rijckholt/St. Geertruid, met vertoning van dia's.

Deze lezing moet gezien worden als het vervolg op de voordracht gehouden op 11 mei 1966 over de werkwijze van de werkgroep Préhistorisch Vuursteenmijnbouw van de Ned. Geologische Vereniging afdeling Limburg (zie Natuurh. Maandblad 55e jrg. 1966, No. 5, pag. 64).

te Heerlen wordt de vergadering gehouden op dinsdag 6 februari in het Grotius college. De heer Th. Friedericy zal dia's vertonen uit Canada.

DE NATUUR IN

Programma natuurwandelingen IVN Limburg

- Zondag 4 febr. *Wandeling naar het landgoed Vliek en Waterval, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek VVV-kantoor Meerssen om 14.30 uur.
- Zondag 11 febr. *Wandeling naar het Gasthuis en Bemelen, o.l.v. IVN-Valkenburg. Vertrek VVV-kantoor Valkenburg om 14.00 uur. (eigen vervoer)
*Wandeling door de Gronsvelderbossen, o.l.v. IVN-Maastricht. Vertrek Kasteel Rijckholt om 14.30 uur.
- Zondag 18 febr. *Busexcursie van Baraque Michel naar de bronnen en het dal van de Hill, o.l.v. IVN-Vijlen/Vaals. Opgave en inlichtingen bij dhr. Van der Werf, Vaals, tel. 04454-1492.
- Zondag 25 febr. *Heemwandeling in de omgeving van Oirsbeek, o.l.v. IVN-Heerlen. Vertrek Kerk Oirsbeek om 14.30 uur.
*Wandeling door het Schutterspark te Brunssum, o.l.v. IVN-Brunssum. Vertrek ingang park om 14.00 uur.
*Busexcursie naar Solvaster (B.), o.l.v. IVN-Meerssen. Opgave en inlichtingen bij dhr. H. Savelberg, Meerssen, tel. 04403-2983.